

# Een zwarte Jezus en een stola met een kievit

Volwaardig kerk-zijn is soms een worsteling voor minderheden. Hinne Wagenaar vindt in het Bijbelboek Handelingen genoeg aanknopingspunten voor een theologie die wél aansluit op de eigen cultuur. Inclusief de Friese.

## Recensie

Erik Betten

De diensten die ik in mijn jeugd meemaakte als kind van dove ouders zijn me altijd bijgebleven. Regelmatig werd voor deze doelgroep een ‘gecombineerde kerkdienst’ georganiseerd waarin de Friese doven te gast waren bij een protestantse gemeente, ergens in de provincie.

Het was goed bedoeld als een manier om doven meer te integreren, maar in de praktijk was het tegelijk een illustratie van de positie van dove christenen als tweederangs gelovigen. Zo werd de tekst van elk lied met een overheadprojector getoond, waarbij een horende vrijwilliger met een stokje aangaf welk woord op welk moment opgezegd moest worden door de doven, tegelijk met het zingen van de gastgemeente. De mogelijkheid om hun geloofsbeleving in eigen taal en cultuur uit te drukken, werd de doven op die manier in feite ontzegd. Tegenwoordig gaat dat gelukkig anders, en zijn er door de doven-gemeenschap zelf rijkere vormen van kerk-zijn ontwikkeld.

Deze herinneringen kwamen scherp naar boven bij het lezen van *Op ús eigen wize. Sân ferhalen út it boek Handelingen oer taal en kultuer*. Ds. Hinne Wagenaar, bekend als oprichter van Nijkleaster in Jorwert, schreef met dit boek een overtuigend pleidooi voor een contextuele theologie die aansluit op de taal en cultuur van willekeurig welke minderheid. Hij doet dat zorgvuldig en in stapjes, door de lezer mee te nemen door het boek Handelingen van de apostelen.

Wagenaar analyseert zeven belangrijke passages in het boek dat de evangelist Lucas schreef. Uiteraard komt daarbij het pinksterverhaal (Handelingen 2) aan de orde, dat in de Friese kerkgeschiedenis al meer dan een eeuw is aangegepen om de positie van de Friese taal in de kerk te bepleiten met de volgende passages: ‘Ho hearre wy hjarren elk yn ús eigen tael dêr’t wy yn

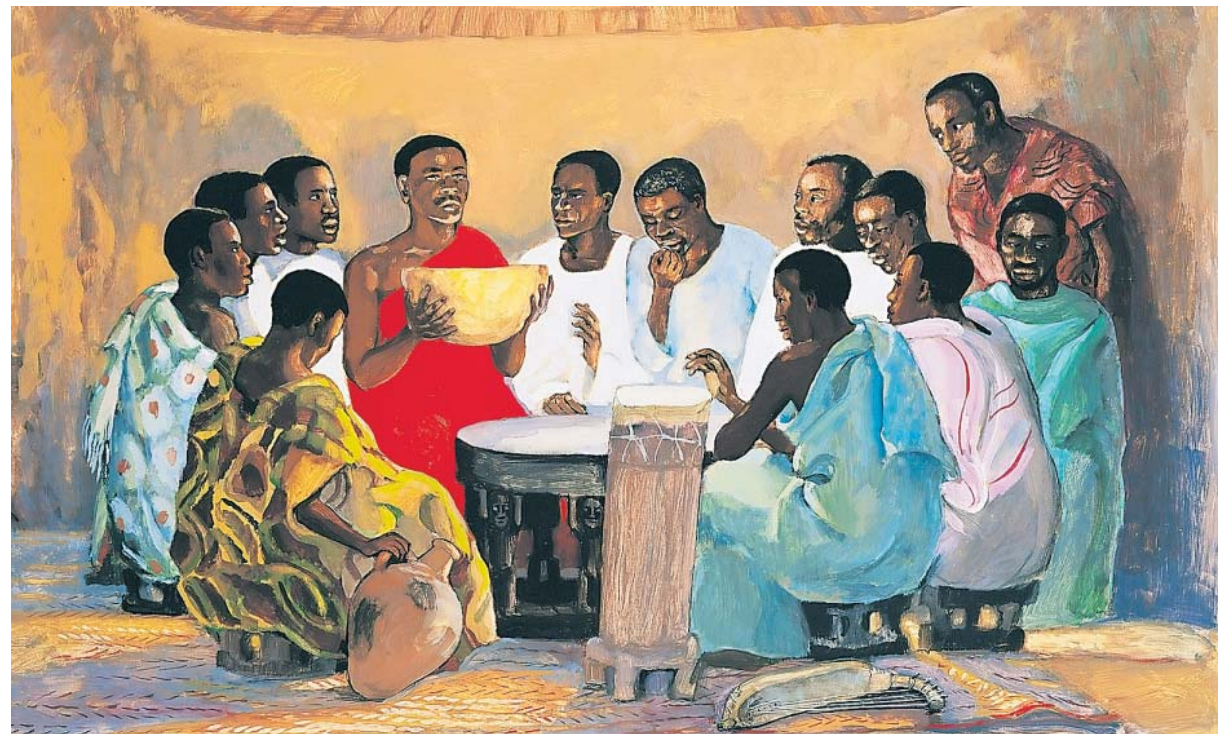
berne binne, forkundigjen Gods greate wirken’ (uit vers 8 en 11). Maar Wagenaar wil zich daartoe niet beperken: ‘Yn de kristlik-Fryske beweging liket it wol oft men teologysk nea net fierder kaam is as haadstik twa fan it boek Hannelingen, nammentlik it haadstik oer de taal’.

### Overall ter wereld

Alles in dit boek draait om de manier waarop de jonge Jezus-beweging een manier zocht om de overgang te maken van een ‘joods-christelijke’ naar een ‘heidens-christelijke’ context, en hoe Lucas dat op gedoseerde wijze beschreef. Diezelfde dosering past Wagenaar toe in de zeven hoofdstukken waarin hij de meest relevante passages uit Handelingen analyseert.

Dat begint met de eerste verzen van Handelingen, die de hemelvaart van Jezus beschrijven. Met in vers 8: ‘Maar wanneer de heilige Geest over jullie komt, zullen jullie kracht ontvangen en van mij getuigen in Jeruzalem, in geheel Judea en Samaria en overal ter wereld.’ Het is die geografische beweging naar buiten toe die Lucas in Handelingen volgt. De gemeente in Jeruzalem komt in de eerste zes hoofdstukken aan bod. Dan volgen Judea en Samaria en na hoofdstuk 13 verschuift de aandacht naar Paulus en de verkondiging tot in Athene en Rome. Nu het christendom inderdaad over de hele wereld is verspreid, klinkt dat niet meer zo verrassend. Maar voor de jonge gemeenten in de eerste eeuw was dit een cruciale wending: het evangelie is er niet alleen voor mannen in de joodse traditie, het is er voor mannen en vrouwen, joden en niet-joden, overal ter wereld.

De volgende hoofdstukken behandelen het pinksterfeest (Handelingen 2, met daarna een uitstapje naar Genesis 11 waarin de spraakverwarring bij de torenbouw van Babel wordt beschreven), de spanningen tussen de Griekstaligen en Arameestalingen in Jeruzalem (Handelingen 6 en 7), Filippus en de Ethiopiër (Handelingen 8), Petrus en de Romein Cornelius (Handelingen 10), het conflict over de noodzaak



Het laatste avondmaal zoals het Mafa-volk in Kameroen het interpreteert. Illustratie uit het boek.

van de besnijdenis tussen Antiochië en Jeruzalem (Handelingen 15) en Paulus in Athene (Handelingen 17).

### De eigen wize

Wagenaar ziet, net als bijvoorbeeld de Afrikaanse theologen die hij graag citeert, in Handelingen een model voor een christendom dat recht doet aan lokale talen en culturen. Zoals Paulus aansluiting zocht bij het denken van de Grieken in zijn rede op de Areopagus om in hun context de kernideeën van het evangelie over te brengen. *Translatability*, noemt Wagenaar dat – vertaalbaarderheid. ‘De sintrale fraach dy’t no foarleit, is oft it (noch) mooglik is om in proses fan ‘translatability’ op gong te bringen en hoe’t dat dan moatte soe.’

De prachtige afbeeldingen geven al een idee hoe het visueel uitpakt als mensen de gelegenheid krijgen om hun geloofsbeleving op hun eigen wijze uit te drukken, zoals in de schildering van het laatste avondmaal door het Mafa-volk in Kameroen. Jezus is daar zwart, net als zijn discipelen, en ook de setting is volledig ‘vertaald’.

In een afsluitend hoofdstuk schetst Wagenaar de contouren van een Friese contextuele theologie. Omdat de kerstening van de Friese landen 1200 jaar geleden al plaatsvond, heeft teruggrijpen naar een voorchristelijke situatie hier minder te bieden. Wel zijn er de Friese taal, thema’s als vrijheid en vrede, en vormen als de kievit, het Elfstedenkruisje en het pompebléd te gebrui-

## Wagenaar ziet in Handelingen een model voor een christendom dat recht doet aan lokale talen en culturen

ken. Die vormen kwamen samen in een stola die Wagenaar kreeg bij zijn afscheid van zijn gemeente in Wirdum.

Ten slotte voert Wagenaar Nijkleaster in Jorwert op als een geschikte plek om ‘Fryske kontekstuele teology te sykjen, te priuwen, út te probearjen’. Waar de eigenheid alleen beperkt wordt door de gastvrijheid (bijvoorbeeld in de taalkeuze) en waar een voortdurende wisselwerking kan zijn tussen de universele boodschap en de particuliere uitwerking daarvan.

### Taalkeuze

In zijn voorwoord geeft Wagenaar aan dat hij heeft getwijfeld of hij dit werk – dat net zo goed een neerslag is van zijn diepste overtuigingen over wat kerk en geloof zou moeten zijn – niet in het Engels zou schrijven. Daar is veel voor te zeggen. De theologen die hij aanhaalt, soms

met instemming, soms met kritiek, schrijven vrijwel allemaal in het Engels. Veel gaat ook over de ontwikkeling van theologische inzichten in Afrika in de laatste vijftig jaar. Dat hij toch voor een Friese versie heeft gekozen, is omdat hij dicht bij de context wil blijven waarin hij nu in leeft en werkt.

Zoals Wagenaar in zijn inleiding zegt: ‘It is my yn ‘e rin fan ‘e jierren helder wurden dat it boek Hannelingen überhaupt wichtich is foar alle foarmen fan (kontekstuele) teology, oft dat no Native American (Yndiaanske), Koreaanske, Afrikaanske, Frykse of hokker teology dan ek is dy’t op in eigen wize kritysk neitinke wol oer leauwe en tsjerke yn ‘e eigen (kulturele) kontekst’. Het valt daarom te hopen dat Wagenaar met uitgeverij Bornmeer die Engelse versie toch nog eens uitbrengt, en daar meteen maar een Nederlandse vertaling aan toevoegt die ik aan mijn vader kan geven. Het boek kan in elke taal- of culturele gemeenschap tot nieuwe, en vooral heel gevarieerde ideeën leiden.

► Hinne Wagenaar. *Op ús eigen wize*. Uitgeverij Bornmeer, 20 euro

